

Стабилност и стабилизиране

Св.Богданова
Професор по Технология на
лекарствата и биофармация
Фармацевтичен Факултет, МУ, София
уч.2005/2006 год.

К. Thoma, 1998, Sofia

“ Стабилността на лекарствата и днес и в бъдеще е задължение, отговорност за фармацевта, във всяка една държава, какъвто и пост да заема в науката или практиката”

...”Съхраняването на лекарствата при съответни, изискуеми условия на околната среда често може да се окаже също толкова важно и решаващо както създаването на стабилна лекарствена форма...”

Стабилност - дефиниция

Лекарственият продукт е със запазена стабилност ако след съхранение в съответна оригинална опаковка и при посочени в спецификацията му условия на околната среда, за определен период от време наречен срок на годност, показва съдържание на активното ЛВ не по-малко от 90% от това посочено от производителя върху етикета, а ЛФ не променя външен вид, фармацевтично-технологичните, микробиологични, токсикологични и биофармацевтични свойства. Допущат се промени само в определени граници и при условие, че не повлияват бионаличността и токсичността респ. безопасността на лекарствения продукт.

Срок на годност - 3 години; → 5 години !!!

Условия на съхранение → фактори на околната среда
“стайна t°”, “нормални условия” ????

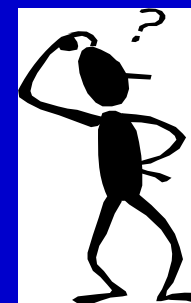
Защо проблемите със стабилността се задълбочават и умножават?

Удължаване на времето между производството и прилагането

Увеличават се нестабилните ЛВ-а

Увеличават се видовете ЛФ, склонни към нестабилност

Развитие на техниките за анализ

Повишаване на законовите изисквания

Източници на нестабилност

Фактори на околната среда - Температура, светлина, влага, атмосферен O₂

Природа на ЛВ, ПВ-а, вид на ЛФ, опаковка

Процес на създаване и производство на ЛФ

Влияние в процеса на производство

Влияние по време на съхранение, транспорт и т.н.

Примери:

- неподходящ вид ЛФ
- неудачна химична форма и физично състояние
- неподходящи ПВ(а)
- нецелесъобразен технологичен процес
- неподходяща опаковка и др.

Пример:

Влияние на температурата върху стабилността на лекарствени продукти - капки за очи при аптечни условия (Thoma, Marschall)

Хлорамфеникол - капки за очи (DAC)

Концентрацията на ЛВ се намалява с 10% ако се съхраняват при:

20°C	→	след 8 месеца
25°C	→	след 4 месеца

Епинефрин - капки за очи (DAC)

След 3 месеца съхранение намаляването на концентрацията на активното ЛВ е:

при 20°C		6.4%
при 25°C		14.9%

Индометацин - капки за очи (FNA)

След съхранение 1 месец концентрацията на активното ЛВ намалява при:

20°C		15%
25°C		28%

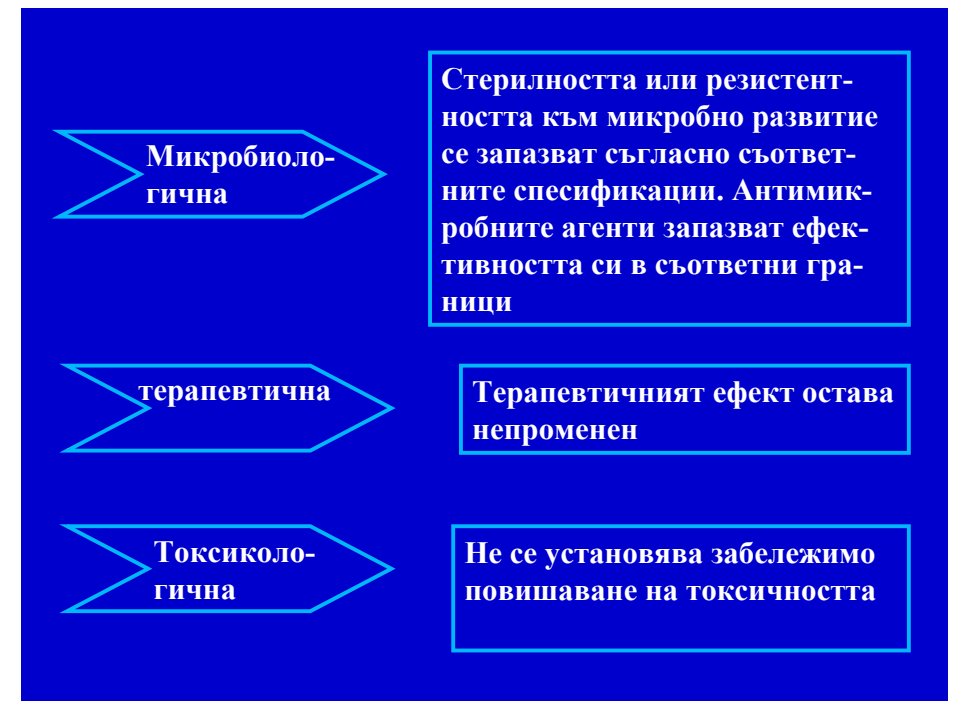
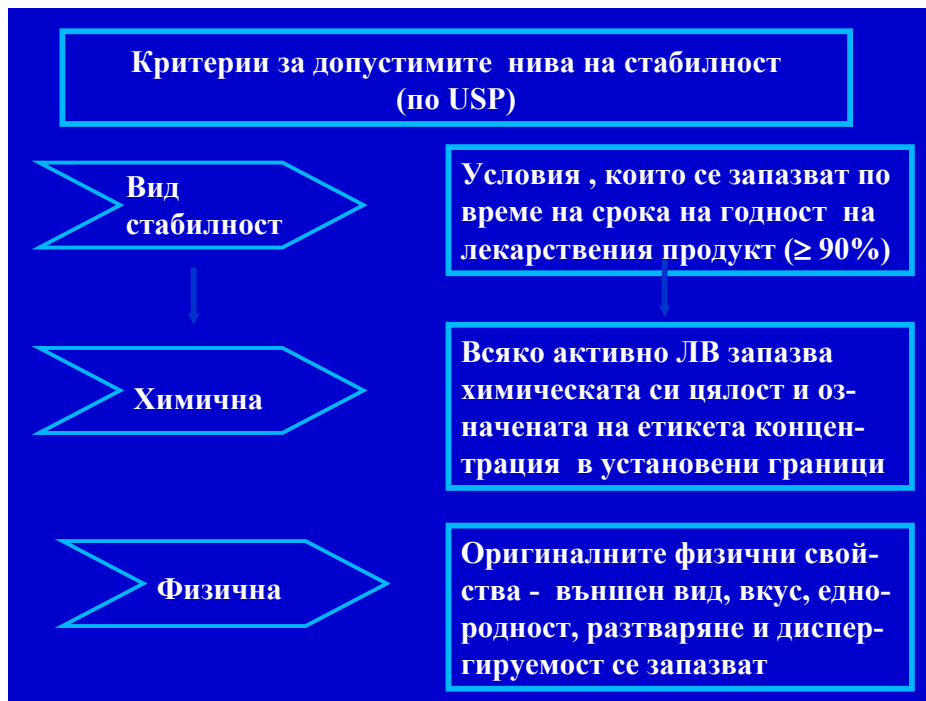
Отговорност и задължение на фармацевта е да проследява и осигурява стабилността на лекарствените продукти -

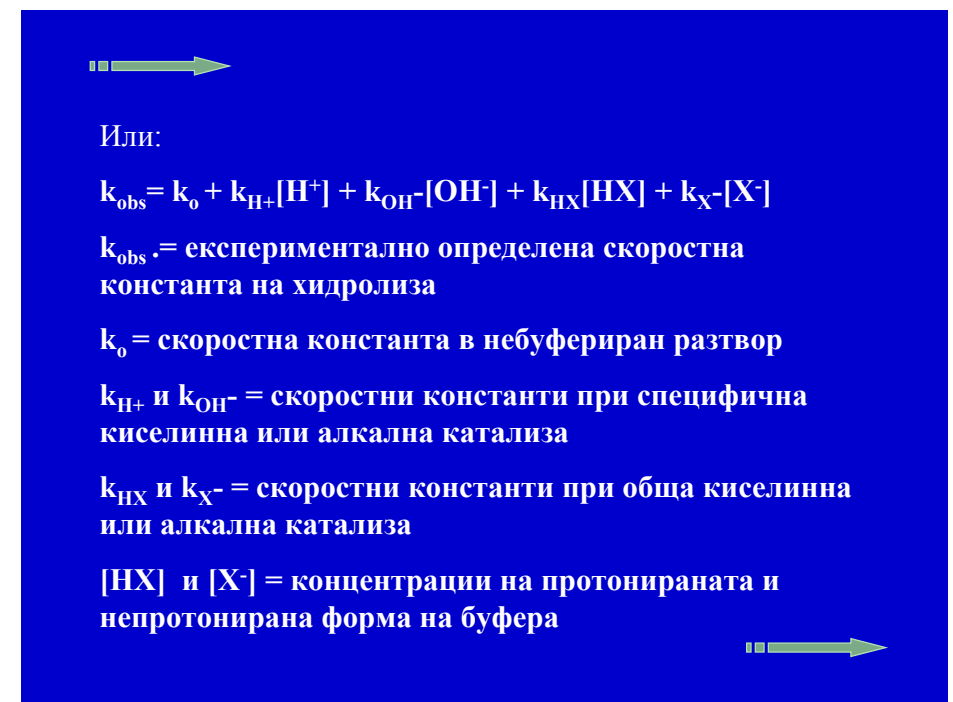
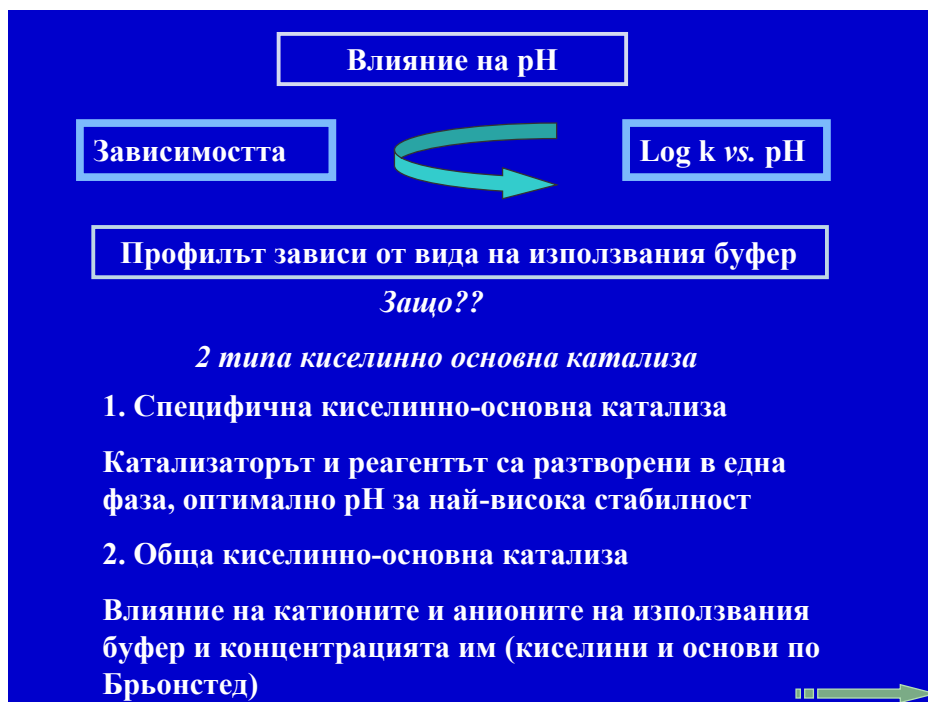
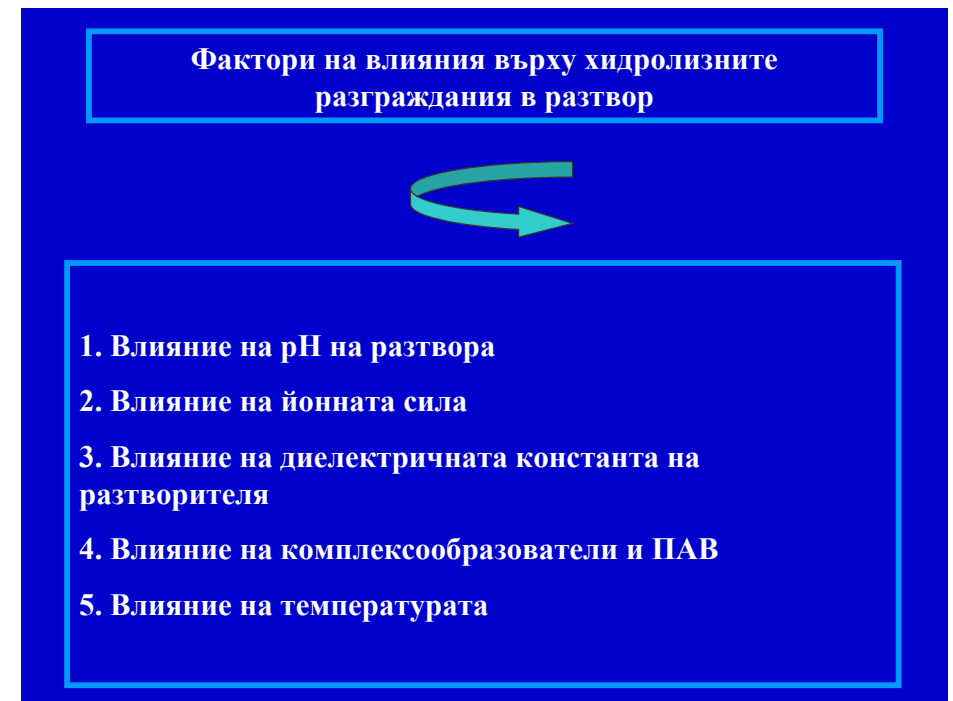
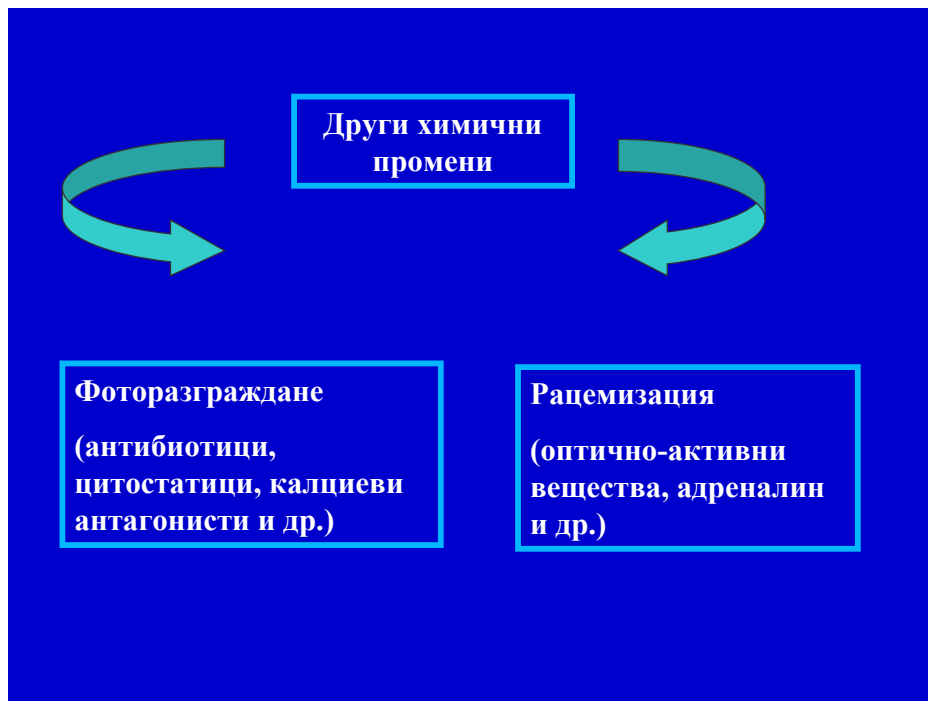
как???

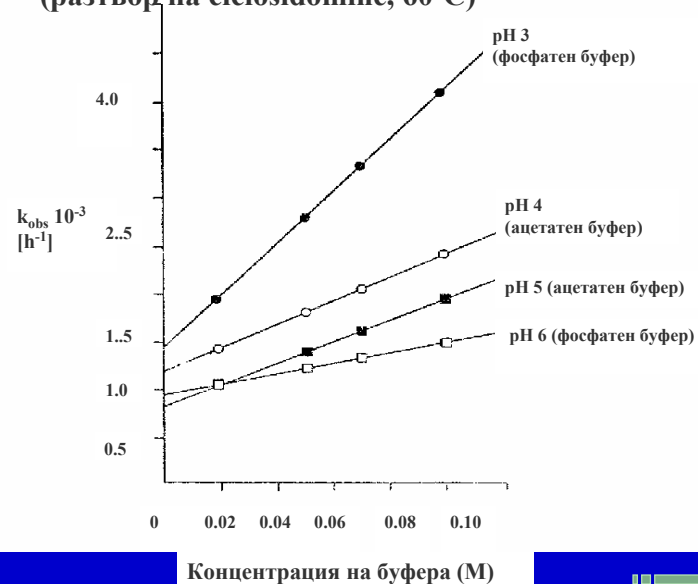
- Следи срока на годност на продуктите и ги отпуща съобразно времето на доставянето им
- съхранява лекарствените продукти при условия посочени в съответна фармакопейна монография и/или съгласно указанията върху етикета
- проследява ежедневно дали настъпват видими промени в качеството на лекарствата

- при необходимост от разфасоване, разреждане или смесване на изходни междинни продукти спазва съответните технологични правила и правилно етикетира новите фасовки
- отпуща екстемпоралните форми в подходящи опаковки
- консултира пациентите относно употребата, съхранението, срока на годност и т.н.

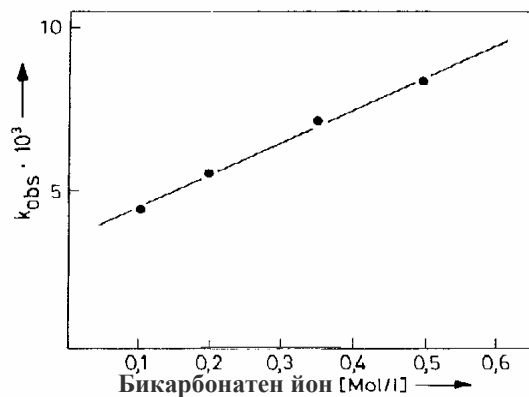
Влияние на буферната концентрация върху k_{obs} (разтвор на ciclosidomine, 60°C)

Представената графика показва:

- влиянието на вида на буфера за стабилността,
- влиянието на концентрацията на буфера при различно рН - напр. повишаването на концентрацията на фосфатен буфер с рН 3.0 води до много значимо ускоряване на хидролизата на ЛВ, а при рН 6.0 промяната е много по-слаба.

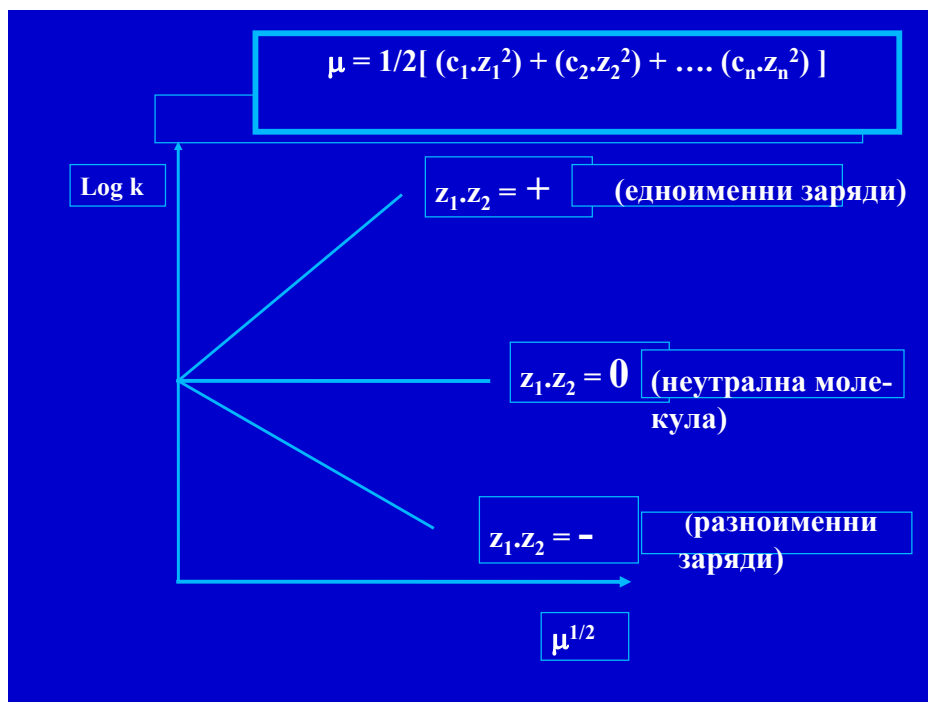
Подобна графика дава възможност да се екстраполират k стойности при 0 концентрация на буфера и да се построи зависимостта $\log k$ vs. рН т.е. ще се получи профил на стабилност независим от буфери.

Влияние на концентрацията на бикарбонатния йон върху разграждането на пеницилин G в разтвор с рН 8.1 и 25°C

Скорост на хидролизно разграждане - влияние на ϵ и μ

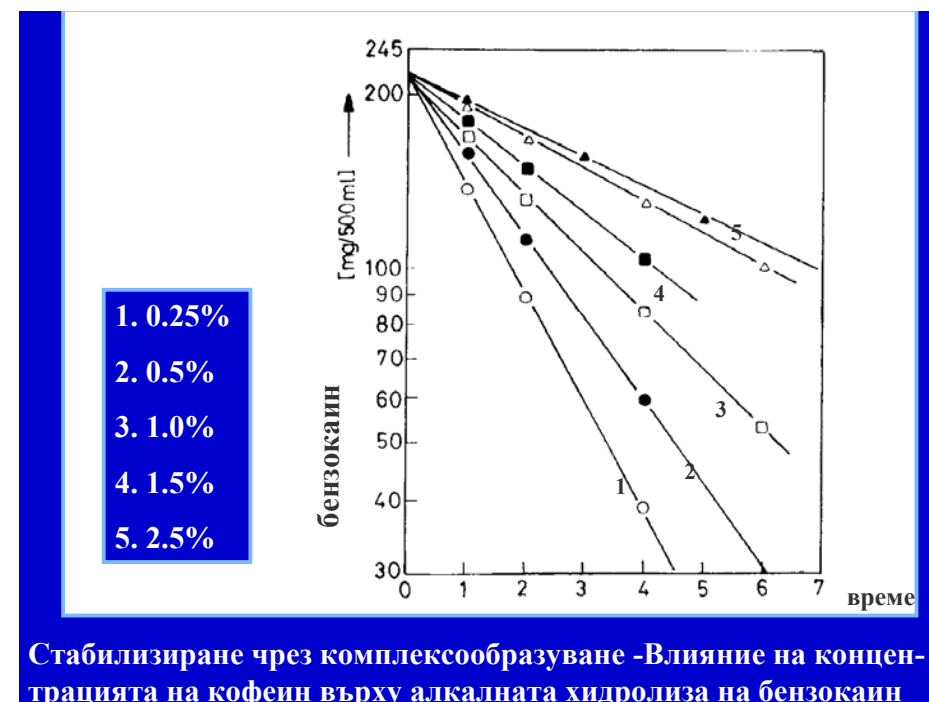
Тип на реакцията	повишаване на μ	повишаване на ϵ
Дипол-дипол - полярен продукт	нараства	-
Йон - йон - едноименни	нараства	нараства
- разноименни	намалява	намалява
Йон - неутрална молекула	намалява	намалява

Хидролизно разграждане - подходи за стабилизиране

Примери - литературни данни

1. Определяне рН на максималната стабилност чрез представяне графично на зависимостта **log k vs. рН**
2. Промяна на диелектричната константа - алкохол, глицерин, пропиленгликол, ПЕГ.
3. Подтискане хидролизата чрез намаляване разтворимостта на хидролизиращото се ЛВ.
4. Комплексообразуване - кофеин с бензокаин, прокаин, аметокаин.
5. Мицелно асоцииране - стерично пречене.
6. Модифициране на химичната структура чрез въвеждане на подходящи заместители.
7. Създаване на ЛФ в твърдо агрегатно състояние - прахове за инжекционни разтвори или суспензии...

Стабилизиране чрез комплексообразуване - Влияние на концентрацията на кофеин върху алкалната хидролиза на бензокаин

Фактори на влияния върху окислително-редукционни разграждания
Технологични подходи за стабилизиране

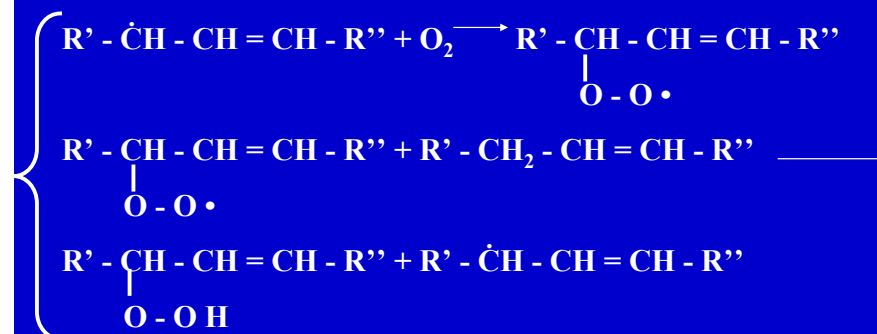

Схема на окисление по радикалов механизъм -

1. инициране; 2. разпространение

Антиоксиданти - EMEA (The European Agency for the Evaluation of Medicinal Products), Лондон, 20.02.2002 г. "Evaluation of medicines for human use"

Антиоксидантите се използват, за да редуцират окислението на активните ЛВ-а и ПВ-а в готовия лекарствен продукт. Не трябва да се използват, за да стабилизират продукти с неудачен състав или неподходяща опаковка.

Използването на антиоксидант трябва да бъде мотивирано и напълно оправдано.

Окислителното разграждане може да се ускори от светлина и присъствие на минерални или метални нечистотии, поради образуване на радикали.

Ефективността на антиоксиданта зависи от:

- (i) природата му,
- (ii) етапа на който той се включва,
- (iii) опаковката и
- (iv) състава на лекарствения продукт.

◆ Ефективността се оценява в готовия лекарствен продукт като се сравнява с модел без антиоксидант при условия симулиращи действителните условия на съхранение.

◆ Антиоксиданти се използват само при наложена необходимост и когато производственият процес е оптимизиран така, че потенциалът за протичане на окисление е минимизиран.

2

Тип	Определение	Пример
Истински (липофилни системи)	Блокират верижните реакции, поради взаимодействие със свободните радикали	ВНТ
Редуциращи агенти (хидрофилни с-ми)	Те са с по-нисък редокс потенциал от този на лесно-окисляващите се ЛВ или ПВ	аскорбинова к-на
Синергисти на антиоксиданти	Повлияват ефекта на антиоксидантите	NaEDTA

1

Ур. Nernst за пресмятане на редокspotенциала на една хидрофилна система

$$E = E_0 + \frac{RT}{n.F} \ln \frac{[Ox] \cdot [H^+]^m}{[Red]}$$

Антиоксиданти за хидрофилни лекарствени форми -

Неорганични съединения - примери

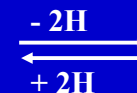
Натриев бисулфит	NaHSO ₃	0.05 - 0.15%
Натриев пиросулфит	Na ₂ S ₂ O ₅	0.05 - 0.15%
SO ₂ + 2H ₂ O	2e ⁻ + 3H ⁺ + HSO ₄ ⁻	(E ₀ +0.12V)
Натриев формалдехидсулфоксилат (Ронгалит)		0.075 - 0.6%

Органични съединения - примери

Аскорбинова киселина

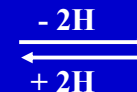
(E₀ 0.04V) ; pH 7.0, 30°C

0.01 - 0.005%

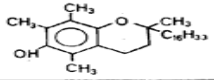
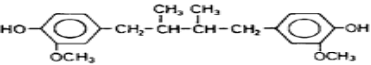
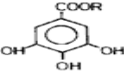
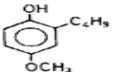
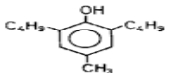
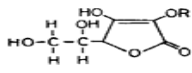
Цистеин

(E₀ 0.14 V); pH 7.0, 25°C

0.01%

2

Антиоксидант	Структура	концентрация
Токофероли*		0.05 - 0.075 %
Нордихидрогвая-ретова к-на		0.01 - 0.025 %
Галати		0.05 - 0.10 %
Бутилхидроксианизол		0.005 - 0.02 %
Бутилхидрокситолуол		0.005 - 0.02 %
Аскорбинова к-на-естери		0.01 - 0.015 %

Антиокислителни за липофилни вещества и системи

2

Синергисти

Концентрация

Аскорбинова киселина

0.01 - 0.05%

Лимонена киселина

0.005 - 0.01%

Фосфорна киселина

0.005 - 0.01%

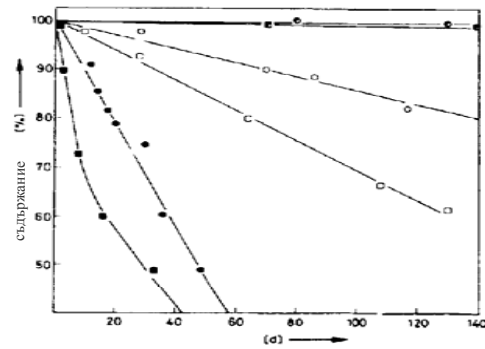
винена киселина

0.01 - 0.02%

Окислително разграждане - подходи за стабилизиране

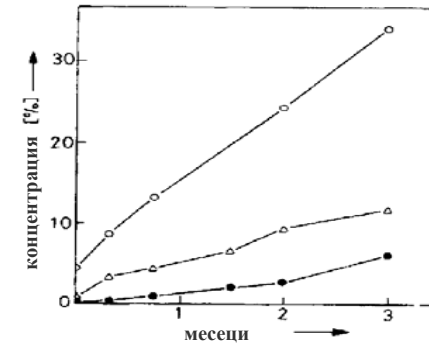
Примери - литературни данни

1. Постигане на определено рН на средата.
2. Включване на подходящ антиоксидант най-често със синергист свързващ метални йони
3. Замяна на въздушната атмосфера с някакъв газ - азот, хелий, въглероден диоксид
4. Защитна спрямо светлина и въздух опаковка
5. Потенциална защитна роля на мицели на ПАВ.

Окислително разграждане на синефрин в разтвор ($c_0 = 0.009M$)

°C	pH 3,6	pH 7,6
40°	○	□
60°	○	□
80°	●	■

Стабилизиране на 10%-ни разтвори на аскорбинова киселина

○	Без стабилизатор
△	Na-EDTA
●	Na-EDTA + CO ₂

Физична стабилност респ. нестабилност

- Външен вид, вкус
- Еднородност/ растеж на кристалите на съответна твърда фаза
- Промени в разтворимостта, поява на утайка, фазово разделяне
- Полиморфни превръщания
- Втвърдяване на супозитории с мастни основи и повишаване на температурата на стапяне

- Промени във вискозитета
- Деформация на меки желатинови капсули
- Нарушаване целостта на филмово покритие
- Промяна във влажността на продукта
- Намаляване концентрацията на ЛВ, поради изпаряване или сорбция и др.

Микробиологична стабилност респ. нестабилност

Стабилизатори - антимикробни вещества
Консерванти

Класификация
(на база принадлежност към химична група)

Съединение	Концентрационен интервал	Разтворимост	Приложение
------------	--------------------------	--------------	------------

Алкохоли

Етанол	> 15%	мн. добра	Р.О.
Хлорбутанол	0.3 - 0.6%	20°: 0.77%	И, О, Н, Д
Бензилов алкохол	1.0 - 2.0%	17°: 4.0%	И
Фенилетилов алкохол	0.5 - 1.0%	20°: 1.6 - 2.0%	И, О

Киселини и соли

Натриев бензоат (кисела среда)	0.1 - 0.5%	20°: 0.56%	Р.О.
Сорбинова киселина (кисела среда)	0.05 - 0.2%	20°: 0.20%	Р.О., Д

Феноли

Фенол	0.25 - 0.5%	16°: 6.7%	И
Метил естер на р-хидроксибензоената киселина	0.1 - 0.2%	20°: 0.22%	И, Р.О
Пропилов естер на р-хидроксибензоената киселина	0.02 - 0.05%	20°: 0.033%	И, Р.О
Хлор метакрезол	0.05 - 0.1%	20°: 0.38%	И, Д

Четвъртични амониени съединения

Бензалкониев хлорид	0.005 - 0.02%	мн. добра	О, Н
цетилпиридиниев хлорид	0.005 - 0.01%	мн. добра	О, Н

Органични азотни съединения

Хлорхексидин (глюконат, хидрохлорид, ацетат)	0.005 - 0.01%	база - 0.8% диацетат - 1.9%	О, Н
--	---------------	--------------------------------	------

Органични живачни съединения

Фенилживачен-ацетат		20°: 0.165%	
- борат	0.002 - 0.02%	20°: 0.08%	И, О, Н
- нитрат		20°: 0.022%	
тимерозал (Натриев етилмеркури-тиосалицилат)	0.005 - 0.02%	50%, рН 6.7	И, О, Н

Р.О - перорални р-ри; И - инжекционни ЛФ; Н - назални ЛФ; О - очни ЛФ; Д - дермални ЛФ

Микробиологична стабилност респ. нестабилност

3

Нарушаване на стерилността - → микробно развитие

→ **консервантът не е ефективен поради:**

- неподходящ за ЛФ или повлиява лекарственото действие - парабени дразнят окото, хлорбутанол има мириз и вкус, не е подходящ за р.о. ЛФ - и др.
- взаимодействие с други ПВ-а (ПАВ, хидроколоиди) и/или с опаковката
- неподходящо рН - **активни са незаредените молекули !!!**

- склонност към разпределение в липофилна фаза на емулсии
- ограничена химична или физична стабилност - например,
  - хидролиза - (хлорбутанол, хлорхексидин, парабени)
  - окисление - (бензилов алкохол, фенилетилалко-хол, сорбинова киселина, тиомерзал)
  - фоторазграждане - (фенилетилалкохол, сорбинова киселина, тиомерзал)
  - изпарение при загряване - висок парен натиск - (хлорбутанол, сорбинова киселина)

4

Влияние на средата и взаимодействията върху понижаване активността на консервантите

5

Химични несъвместимости с ЛВ-а и ПВ-а

Фотохимични разграждания

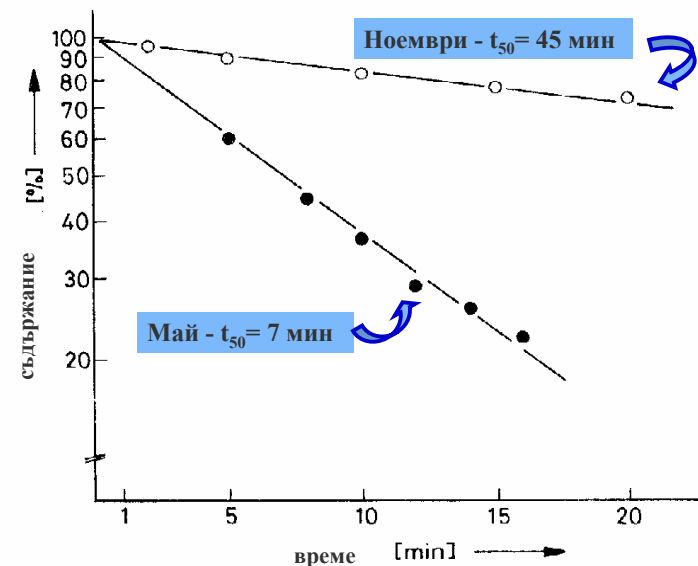
Предпоставки за протичане:

- при въздействие на лъчение (например, УВ, ИЧ лъчи), ЛВ абсорбира при определена λ ("фотосенситаизери")
- създават се условия да се преодолее енергиен праг
- ЛВ притежава функционални групи отговорни за: фотохидролиза, -окисление, -рацемизиране, -изомеризация

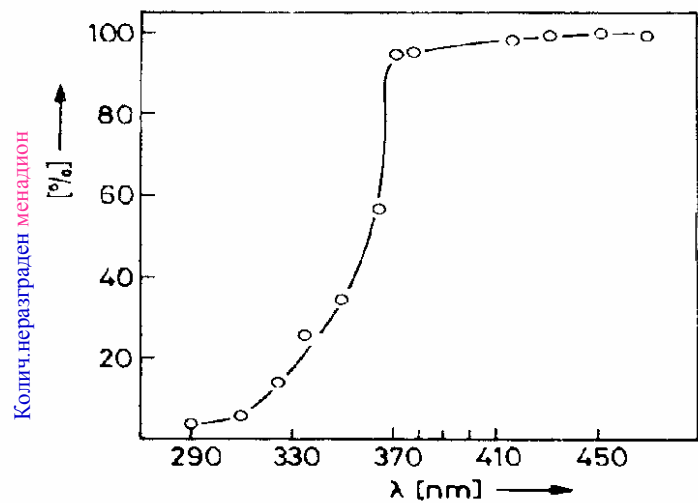
Степен и скорост на фоторазграждане - зависят от:

- свойствата на ЛВ и неговата ЛФ
- сила и продължителност на облъчването
- големина, форма, състав, цвят на използваната опаковка - например, жълто-зелените стъкла защитават от УВ, но не от ИЧ лъчи

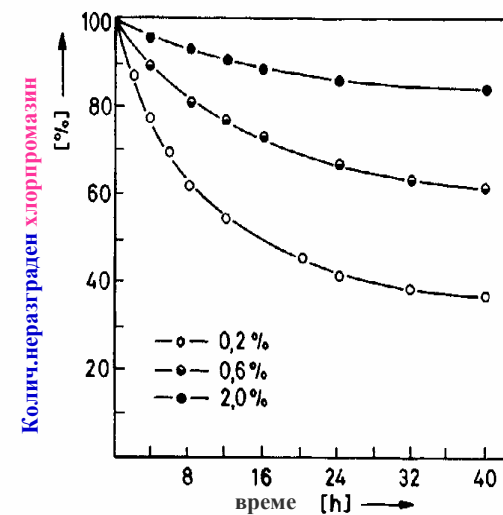
Фоторазграждания - примери - литературни данни

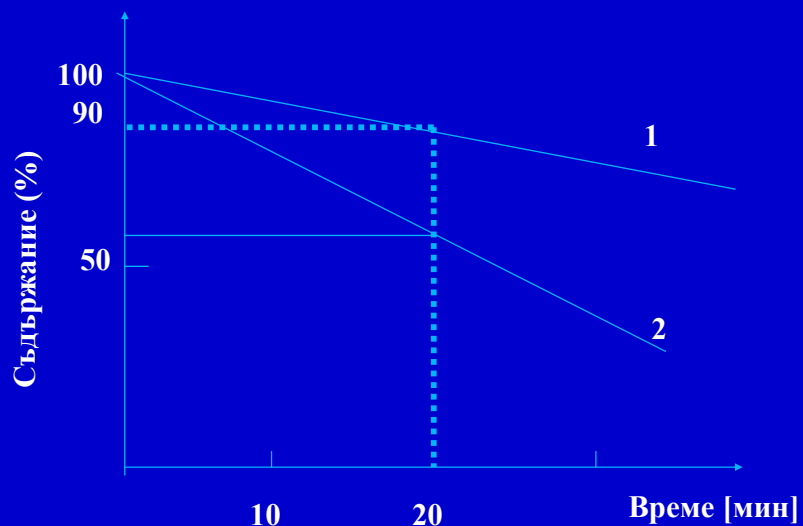
Влияние на дневната светлина върху фоторазграждането на нифедипин

Фотонестабилност на менадион в разтвор - зависимост от λ на светлината

Фоторазграждане в разтвор - зависимост от концентрацията и времето

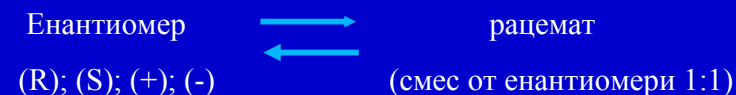

Влияние на вида на ампулното стъкло върху фотостабилността на разтвор на нифедипин :

1. Кафяво стъкло; 2. Безцветно стъкло

Реакции на рацемизиране

Хирални лекарствени вещества - молекули с една и съща химична структура, съдържаща асиметричен С атом, но с различна триизмерна конфигурация.

Термин “хирална смяна” (**chiral switching**) - описва създаването на енантиомер от известни, наложили се в практиката лекарствени вещества - рацемати.

Енантиомерите имат идентични физични и химични с-ва:

- молекулна маса
- разтворимост
- температура на топене

Фармакодинамични разлики

Причина - разликите в енантиомерните триизмерни конфигурации, тъй като фармакодинамичната активност е резултат на взаимодействие с протеини. Например, има значение дали центърът на асиметрия е близо до местата на свързване с протеина.

Пример, (S)- ибупрофенът е над 100 пъти по-активен инхибитор на циклооксигеназа 1 в сравнение с (R)-ибупрофена

Другият енантиомер е:

- без активност
- слаба активност
- антагонист на активния енантиомер
- съвсем отделен благоприятен ефект

Фармакокинетични разлики в:

- клирънс
- обема на разпределение
- и съответно във времената на полуелиминиране
- метаболизъм от различни ензими

Примери,

БН на (R)-верапамил е двойно по-висока от тази на (S)-верапамил;

Реналният клирънс на (R)-флуднесетин е около 4 пъти по-голям от този на (S)-енантиомера, поради по-високата скорост на ензимен метаболизъм.

Защо е удачно да се смени хиралната форма на едно ЛВ?

- 🔔 подобряване на терапевтичния индекс чрез подобряване на рецепторната селективност и сила и намаляване на страничните ефекти
- 🔔 по-продължително или по-кратковременно действие в зависимост от $t_{1/2}$, което би довело до по-съответен дозов режим
- 🔔 намаляване на разликите между индивидите, които се дължат на полиморфен метаболизъм
- 🔔 намаляване на потенциала за лекарствени взаимодействия

Реакции на рацемизиране

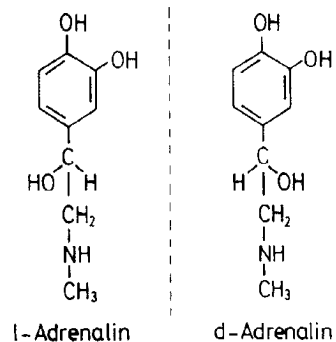
Реакция, при която 50% от едно оптично активно вещество се превръща в съответната му енантиоморфна форма. Обикновено е от 1-ви порядък.

Процесът зависи от заместителите при асиметричния С атом.

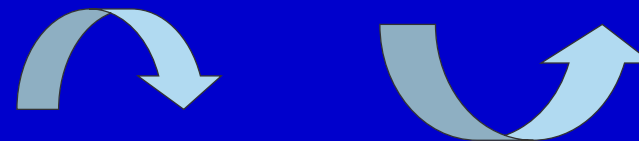
Фактори на влияние - температура, разтворител, катализатори, светлина.

Зависимост $\longrightarrow$ k vs. pH

Пример - времето за рацемизация ($t_{50\%}$) на L-нор-адреналин битартарат се увеличава около 3 пъти в кисела среда и в присъствие на пропиленгликол

Изследвания по стабилност - системен подход за оценка на стабилността

“Целта е да се докаже как качеството на едно ЛВ или лекарствен продукт се променя с времето под влияние на различни фактори на околната среда - температура, влажност, светлина, за да се установи периода за повторно изпитване на ЛВ или срока на годност на лекарствения продукт и препоръчаните условия на съхранение” (ICH Guidelines - Quality)

Или с други думи:

Целта на задължителните изследвания по стабилност е да се докаже, че лекарството запазва своите: ефективност, качество, безопасност от момента на производство до момента на прилагане на пациента.

Тази оценка се прави при условия на съхранение, които доказват неговата термична стабилност и/или чувствителност към влага или при течните ЛФ, потенциала за загуба на разтворител.

Изследвания по стабилност - системен подход за оценка на стабилността

Процес на създаване на ЛФ -

избор на състав и технология на производство

стабилност на ЛВ(a)

скрининг на стабилност на модели ЛФ

Стабилност на крайния лекарствения продукт

“Follow-up-stability” тест

Процес на създаване на ЛФ

Стабилност на ЛВ

- определяне условията на съхранение
- определяне периода за повторно изпитване (re-test period)

Скрининг на стабилността на модели ЛФ

Стабилност на оптималния модел

- определяне срок на годност
- определяне условия на съхранение

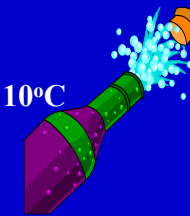
Стабилност на ЛВ

Изпитване стабилността при “стрес” условия

Цел - установяване на пътищата на разграждане и създаване и валидиране на аналитични методи

“Стрес” условия - какви ????

- ефект на температурата - инкремент от 10°C
- влажност $\geq 75\%RH$
- окисление и фотолиза
- хидролиза в разтвор или суспензия при различни рН

Избор на партии за изследване на стабилността - не < от 3, пилотно произведени

Опаковка -оригинална или имитираща оригиналната

Спесификация -списък от методи, изброяване на аналитични техники и съответните критерии за одобрение. Изпитват се параметрите, които могат да се променят по време на съхранение и да влошат качеството

Честота на вземане на проби - (виж при “Методи за оценка на стабилността”)

Условия на съхранение -изпитва се термостабилността и влагочувствителността на ЛВ.....

Оценка - Определяне на времето за повторно изпитване

Етикетиране - Съдържа условията на съхранение и датата за повторно изпитване

Стабилност на крайния лекарствен продукт

.....?

.....?

“Follow-up-stability” мес

.....?

.....?

Стабилност на лекарствения продукт

Изследванията се базират на данните за поведението, свойствата и стабилността на ЛВ и на опита от предварителните клинични изследвания.

Избор на параметри - да са чувствителни към промени при съхранение и това да повлиява качеството, безопасността и ефективността на лекарството

Изпитвани параметри:

Физични

химични - съдържание на антиоксидант, например

биологични

микробиологични - съдържание на консервант, ефективност на консерванта през периода на годност на продукта

изпитване на функционалността - при доза доставящи системи, например

- **избор на партии** не < от 3 първични партии в оригинална опаковка
- **честота на вземане на проби** - периодичността е както при изпитване стабилността на ЛВ
- **спесификация** - включва концепция за допустимите критерии в спесификациите при освобождаване на продукта и при по време на срока му на годност
- **чувствителност към светлина**
- **условия на съхранение** - термостабилност, чувствителност към влага или склонност към загуба на разтворител за продукти , съдържащи течност

- стабилност на лекарствени продукти в непропускливи или полупропускливи опаковки
- стабилност на лекарствени продукти, предвидени да се съхраняват във фризер или под -20°C
- оценка на данните от изследванията по стабилност
- етикетиране - посочват се условията на съхранение и ако е необходимо допълнителни указания. Посочва се датата на изтичане на срока на годност

Тестове за оценка, доказване и проверка на стабилност

Продължителен по време тест

25°C ± 2°C/ 60% ± 5% RH
продължителност - 12 месеца

Тест на “ускорено стареене”

40°C ± 2°C/ 75% ± 5% RH
продължителност - 6 месеца

Междинен тест

30°C ± 2°C/ 60% RH ± 5% RH
продължителност - 6 месеца

Изпитване за чувствителност към влага или потенциал за загуба на разтворител (течни ЛФ-и)

Метод	Условия на съхранение	Продължителност
Продължителен	25°C±2°C/40%RH ± 5%RH	12 месеца
Междинен	30°C±2°C/60%RH ± 5%RH	6 месеца
Ускорен	40°C±2°C/ ≤ 25%RH	6 месеца

Изпитването за **загуба на разтворител** се отнася до лекарствени продукти с водно съдържание в полупропускливи опаковки и се провежда при условия на ниска RH, за да се докаже, че не се намалява водното съдържание в продукта

Не е необходимо провеждане на междинен тест ако при “ускорения” тест се установи “значима промяна” само в показателя “водно съдържание” !!!

Но при условие, че данните от продължителния тест доказват незначителна загуба на вода за периода на срока на годност

Тестове за доказване и проверка на стабилността

Съхранение при “стрес” условия -
високи температури, рН, влажност, светлина и др

Интервали за вземане на проби

Методи за оценката на стабилността

Продължителен по време метод

1-ва година - през
3М

2-ра година - през
6М

след 2 години - 1
път годишно

Метод на “ускорено стареене”

минимум 3 проби :

- начална
- на 3-ти месец
- на 6-ти месец

Съхранение при “междинни условия” -

4 проби - начална, 6, 9, и 12-ти месеци

“Значима промяна” (съгласно ЕМЕА 2000) се дефинира като:

- 1. 5% промяна в количественото съдържание или при биологични или имунологични процедури, активността не отговаря на допустимите критерии
- 2. Нито един от разпадните продукти не превишава допустимите норми
- 3. Продуктът не отговаря на критериите за външен вид, физични параметри, тест за функционалност или например, не отговаря на съответно рН
- 4. При твърди дозирани форми- не отговарят на допустимите норми за 12 единични дози.

“Значима промяна” наблюдавана при “ускорено стареене” за 6 М изисква допълнително “стареене” при междинни условия !!!

Организацията и провеждането на изследвания по стабилност на лекарствения продукт включват:

- Избор на условия за съхранение, при които ще се изследва и оценява стабилността, за да се докаже, че лекарственият продукт ще остане стабилен в различните климатични зони
- Прилагане на валидирани методи за изследване и техники, които гарантират, че появилите се промени са обхванати и доказани еднозначно,
- Правилен избор на критериите за изследване и оценка и установяване на толерансите на появилите се промени,
- Извеждане **сроковете на годност** на база на получените резултати от проведените изследвания и определяне на условията за съхранение на крайния лекарствен продукт.

Приложение на законите на химическата кинетика в изследванията по стабилност

Порядък и скорост на разпадните реакции, влияние на концентрация, рН, катализатори, температура
(Garrett, Carper)

Лек.в-во (D) + H₂O (W) $\longrightarrow$ разпадни продукти

$$d[D]/dt \propto [D] \cdot [W]$$

- d[D]/dt = k₂ [D] · [W] $\longrightarrow$ реакция от 2-ри порядък

Ако [W] = const (55.5 Mol); 1000 g / 18 = 55.5)

$$- d[D]/dt = k_1 \cdot D$$

k₁ = k₂ · [H₂O] $\longrightarrow$ псевдо 1-ви порядък

Ако [D] = const (суспензия)

$$-d[D]/dt = k_0$$

k₀ = k₁ · [D] = k₂ · [D] · [W] $\longrightarrow$ псевдо нулев порядък

Диференциална форма на уравнение за скорост на реакция от 1-ви порядък: 1

$$\frac{d[M]}{dt} = -k_1[M]$$

След интегриране на скоростта от t = 0 до t = t,

$$[M] = [M]_0 \cdot e^{-k_1 t} \quad \text{като } [M] \text{ при } t = 0 \text{ е } = [M]_0$$

$$[M]_0$$

$$[M] = [M_0] \cdot e^{-k_1 \cdot T} \quad \text{или}$$

Уравнение на правата:

$$\ln [M] = \ln [M_0] - k_1 t \quad \text{или}$$

k₁ = наклона на правата

$$2.303 \cdot \log [M] = 2.303 \cdot \log [M_0] - k_1 t \quad (:2.303)$$

$$\log [M] = \log [M_0] - k_1 t / 2.303$$

k₁ = наклона на правата x 2.303

(защото: $\ln x = 2.303 \cdot \log x$)

3

Реакция от 1-ви порядък

$$t_{50\%} \implies [M] = 50\% \text{ от } [M_0] = [M_0] / 2$$

$$\ln([M_0] / 2) = \ln [M_0] - k_1 \cdot t_{50\%} =$$

$$\ln [M_0] - \ln 2 = \ln [M_0] - k_1 \cdot t_{50\%}$$

$$t_{50\%} = \ln 2 / k_1 = 0.693 / k_1$$

$$t_{90\%} \implies [M] = 90\% \text{ от } [M_0] = 0.9 [M_0]$$

$$\ln(0.9[M_0]) = \ln [M_0] - k_1 \cdot t_{90\%} =$$

$$\ln [M_0] + \ln 0.9 = \ln [M_0] - k_1 \cdot t_{90\%}$$

$$t_{90\%} = \ln 0.9 / k_1 = 0.105 / k_1$$

2

Реакция от 0-ев порядък

$$t_{50\%} \implies [M] = 50\% \text{ от } [M_0] = [M_0] / 2 = 0.5 [M_0]$$

$$[M_0] / 2 = [M_0] - k_0 \cdot t_{50\%} ;$$

$$[M_0] = 2 \cdot k_0 \cdot t_{50\%}$$

$$t_{50\%} = 0.5 \cdot [M_0] / k_0$$

$$t_{90\%} \implies [M] = 90\% \text{ от } [M_0] = 0.9 [M_0]$$

$$0.9[M_0] = [M_0] - k_0 \cdot t_{90\%} ;$$

$$0.1 [M_0] = k_0 \cdot t_{90\%}$$

$$t_{90\%} = 0.1 [M_0] / k_0$$

Диференциална форма на уравнение за скорост на реакция от 0-ев порядък:

$$- \frac{d[M]}{dt} = k_0$$

След интегриране на скоростта от $t = 0$ до $t = t$, като $[M_0]$ е $[M]$ при $t = 0$

$$\int_{[M_0]}^{[M]} -d[M] = \int_0^t -k_0 dt$$

$$\text{Уравнение на правата: } [M] = [M_0] - k_0 t$$

$k_0 \implies = \text{наклон на правата}$

Пример : Хидролиза на хидрокортизон натриев сукцинат при pH 7.0 и $t^{\circ} = 25^{\circ}\text{C}$

1-ви порядък $t_{90\%} = 12.5$ дни

0-ев порядък $t_{90\%} = 12.8$ дни

Зависимост на скоростта на разпадната реакция от температурата

Уравнение на Arrhenius

$$K = A \cdot e^{-E_a/RT}$$

$$\ln k = \ln A - E_a/R \cdot 1/T$$

наклона на правата = $-E_a/R$; оттук

⇒ $E_a = \text{наклона на правата} \times R$

или

$$2.303 \cdot \log k = 2.303 \cdot \log A - E_a/R \cdot 1/T \quad (:2.303)$$

$$\log k = - E_a/2.303 \cdot R \cdot 1/T + \log A$$

⇒ $E_a = \text{наклона на правата} \times 2.303 \times R$

k - специфична реакционна скорост; A - константа, честотен фактор; E_a - енергия на активиране; R - газова константа - 1.987 кал/градус.мол; T - абсолютна температура (K)

Прогнозиране срок на годност - методи

1. Графична екстраполация за съответната температура на съхранение

2. При използване на уравнението:

$$\log \left(\frac{k_2}{k_1} \right) = \frac{E_a (T_2 - T_1)}{2.303 \cdot R \cdot T_1 \cdot T_2}$$

3. Приблизителен метод с Q_{10} (постулат на Van't Hoff - повишаване на t^0 -рата с 10°C води до повишаване на скоростта на реакцията от 2 до 4 пъти)

$$Q_{10} = k_{(T+10)} / k_T \quad \longrightarrow \quad \text{равно на 2, 3, 4}$$

$$t_{90\%}(T_1) = \frac{t_{90\%}(T_2)}{Q_{10}^{(\Delta T/10)}} \quad (1) \quad \text{или}$$

$$t_{90\%}(T_2) = t_{90\%}(T_1) \times Q_{10}^{(\Delta T/10)} \quad (2)$$

където $\Delta T = (T_1 - T_2)$

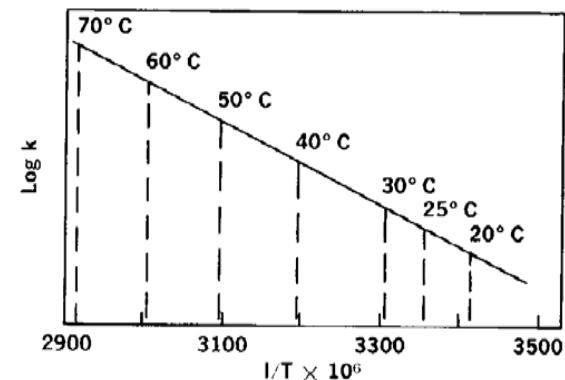
Когато стойността на :

$\Delta T (T_2 > T_1)$ е положителна, срокът на годност се намалява,

$\Delta T (T_2 < T_1)$ е отрицателна той се удължава

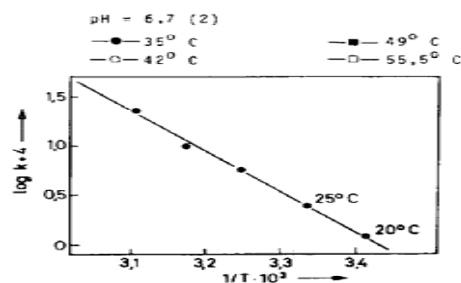
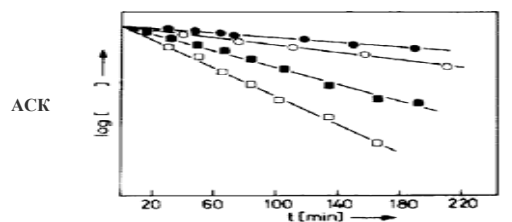
Зависимост на скоростта на разпадната реакция от температурата

Примери - по литературни данни

Arrhenius plot for predicting drug stability at room temperatures.

Влияние на температурата върху хидролизата на АСК при:

Зависимост на Арениус

Средна кинетична температура (МКТ) или (T_K) (Haynes)

- пресметната температура, при която количеството разградни продукти за определен период от време е равно на сумата от индивидуалните количества, които биха се получили при флукуациите на температурата по време на съхранение

- изотермна температура на съхранение, която симулира неизотермните ефекти на промените на температурата при съхранение

Пресмята се от средните температури, записани за период от 1 година разделен минимум на 12 части

$$T_K = \frac{\Delta E/R}{-\ln \left[\frac{e^{-\Delta E/RT_1} + e^{-\Delta E/RT_2} + \dots + e^{-\Delta E/RT_n}}{n} \right]}$$

ΔE - активираща E , топлина на активиране = 83 kJ.mol⁻¹

R - газова константа; 8.3x 10⁻³ kJ.mol⁻¹. градус (K)⁻¹

T_{1-n} - измерени температури

Въз основа на задълбочени и сравнителни изследвания на денонощните температури и влажността през различните сезони навън и вътре в помещенията и пресметнати **МКТ** и **средна RH** и след дефиниране на преобладаващите годишни климатични условия светът е разделен на

4 климатични зони .

Условията за съхранение при оценка на стабилността на лекарствен препарат, който ще се използва в различни части на земята, трябва да симулират климатичните особености на съответните климатични зони, в които попадат страните, в които препаратът ще се продава и използва.

В следващата таблица (по USP24) са представени международните климатични зони и техните характеристични температури, относителни влажности (RH) и парциално налягане (mbar). Данните са 2 типа: пресметнати стойности и производни стойности. Пресметнатите данни са въз основа на наблюдавани температури вън и вътре в помещенията, от които са пресметнати МКТ и средните относителни влажности. Производните стойности са на база на инспекция на данни от отделни градове и на отстъпки за степен на безопасност при определяне на тези специфицирани условия.

Климатична зона	Пресметнати данни				Производни данни		
	°C	МКТ (°C)	RH (%)	mbar	°C	RH (%)	mbar
I. Умерена Англия, Северна Европа, Канада, Русия	20.0	20.0	42	9.9	21	45	11.2
II. Средиземноморска, субтропична САЩ, Япония, Южна Европа (Португалия, Гърция)	21.6	22.0	52	13.5	25	60	19.0

Климатична зона	Пресметнати данни				Производни данни		
	°C	МКТ (°C)	RH (%)	mbar	°C	RH (%)	mbar
III. Гореща, суха Иран, Ирак, Судан	26.4	27.9	35	11.9	30	35	15.0
IV. Гореща, влажна Бразилия, Гана, Индонезия, Никарагуа, Филипините	26.7	27.4	76	26.6	30	70	30.0

Препоръчвани условия на съхранение за климатични зони III и IV

Повишено внимание към опаковките

- трябва да са с допълнителна защитна функция или ако опаковката е същата като тази за зони I и II, се препоръчва по-кратък период за повторно изпитване и респ. по-кратък срок на годност

Препоръчвани условия на съхранение за климатични зони III и IV

$30^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C} / 65\% \text{ RH} \pm 5\% \text{ RH}$

Метод на “ускорено стареене”
 $40^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C} / 75\% \text{ RH} \pm 5\% \text{ RH}$
 продължителност - 6 месеца

Изпитване фотостабилността на нови лекарствени вещества и продукти

ЦЕЛ - да се докаже, че едно въздействие на светлината не би довело до недопустими промени.

Системният подход включва

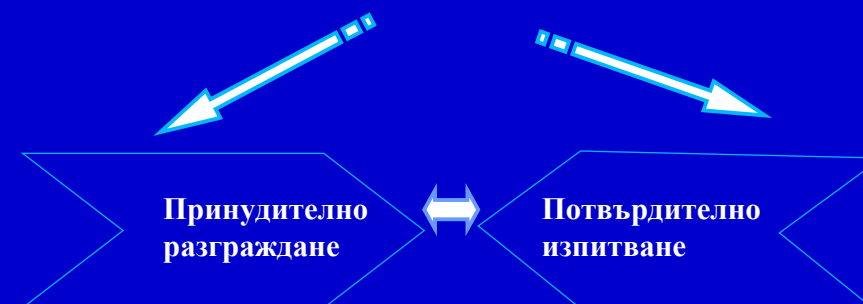
изпитване на ЛВ

изпитване на ЛФ без първична опаковка

и при необходимост:

- изпитване на ЛФ в първичната опаковка
- изпитване на лекарствения продукт в съответната пазарна опаковка

Методи

Метод на принудително разграждане - цел:

- ➡ оценка на фоточувствителността
- ➡ създаване и валидиране на методи за анализ
- ➡ изясняване на пътищата и механизмите на фоторазграждане
- ➡ да се събере информация за създаването и валидирането на методи за потвърдително изпитване

Метод на потвърдително изпитване - цел:

- ➡ да се определят характеристиките на фотостабилност при стандартизирани условия и да се получи информация във връзка с производството, опаковката и етикетирването на лекарствения продукт
- ➡ да се очертаят, при необходимост, защитни мерки (опаковка, фотостабилизатори и др.) в процеса на определяне състава или производството на ЛФ и съответни надписи върху етикета

Изисквания за:

Подготовка на пробите

минимизиране ефекти на сублимация, изпаряване, стапяне и др.

Оценка на резултатите

Прави се след анализ на всички резултати от изследванията по стабилност и се преценява дали е спазена спецификацията на продукта

Провеждане на анализа - валидиране, контролна проба.....

- Промени във физични свойства
- количествено съдържание на активното ЛВ
- колич.съдържание на разпадни продукти

Примерна оценка на резултатите от изследванията по стабилност- количество и качество на настъпилите промени

Оценка на химичната стабилност

10% или 5% разпадни продукти → токсични продукти
→ нарушена БН? →

(Допустимо ли е настъпилото фоторазграждане?

“бонификация” на концентрацията на витамини, лабилни антибиотици и др.)

Оценка на физичната стабилност

външен вид - професионален, елегантен, свеж

еднородност на дозата - при многократно дозиране

наличност на лекарственото вещество след прилагане - лек. аерозоли

Оценка на микробиологичната стабилност

Стерилност - за стерилни ЛФ и офталмологични ЛФ-и

Микробно число и отсъствие на Escherihia coli

Концентрация на консерванта и др.

Примерни програми за изследване стабилността на различни видове ЛФ-и - избрани специфични параметри и методи

Суспензии

- нефлокулирани утайки - диференциален манометър, Brookfield вискозиметър
- промени в гранулометрията на твърдата фаза -Coulter counter,
- промени във формата и големината на кристалите - микроскоп , рентгеноструктурен анализ
- кристален растеж - влияние на температурата

Емулсии

разслояване и коалесценция - влияние на типа на хомогенизатора и мащаба на производство

- загряване на 50°C - 70°C,или
- охлаждане, например при 4°C, визуално или турбидиметрично наблюдение на физичната стабилност
- ултрацентрифугиране

Разтвори

- ✓ бистрота на разтворите - Coulter counter, Light-scattering апарати Препоръчват се изпитвания при условия на цикъл от t° -и, напр. 4 - 47° C
- ✓ цвят, мириз, вкус
- ✓ промяна на рН - соли на слаби бази или киселини
- ✓ фоточувствителност
- ✓ вискозитет, относителна плътност
- ✓ повърхностно напрежение
- ✓ задържане от материала за филтруване

Таблетки

Външен вид, цвят - видими пукнатини, нащърбени краища, прахообразни частици, кристали по повърхността, залепване при обвити таблетки и др.

маса, съдържание на влага

механична якост, изтриваемост

фоточувствителност

критичност при използване на въздействията на високи температури

тест за разпадаемост и тест за разтваряне

Желатинови капсули

външен вид - омекване, слепване, пукнатини, счупване при определен натиск и др.

равномерност на масата на съдържимото

Унгвенти

Основно изискване е да остават хомогенни

- ↕ стареене или влияние на температурата (през 1 или 2°С, например) - резки промени в консистенцията, разслояване
- ↕ определяне на консистенцията - с пенетрометър при постоянна t° , необходимост от време за структуриране - минимум 48 часа
- ↕ проверка на външен вид -
- ↕ разпределение на частиците по големина и еднородност
- ↕ стерилност - когато е необходимо
- ↕ Чувствителни към хидролиза ЛВ-а във въгледородни основи - компромис!!!?

ЕМЕА, Корекции към Ръководството за Изследване стабилност от м.Февруари, 2003 година

Междинен тест -

$30^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}/65\%\text{RH} \pm 5\%\text{RH}$

Продължителен по време тест -

$30^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}/65\%\text{RH} \pm 5\%\text{RH}$

↕ алтернатива на
 $25^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}/60\%\text{RH} \pm 5\%\text{RH}$

Лекарствени продукти в полупропускливи опаковки -
изпитване за загуба на вода

Продължителен по време тест -

$30^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}/35\%\text{RH} \pm 5\%\text{RH}$

алтернатива на

$25^{\circ}\text{C} \pm 2^{\circ}\text{C}/40\%\text{RH} \pm 5\%\text{RH}$